

LOF VAN LOUIS VOS EN LIEVE GEVERS

Lode Wils

De uitreiking van de *Orde van de Vlaamse Leeuw 2016* aan Louis Vos en Lieve Gevers is een erkenning van de verdiensten van twee vruchtbare historici en gevierde professoren emeriti, die een groot deel van hun wetenschappelijke arbeid hebben gewijd aan het onderzoek van de Vlaamse beweging.

Gevers en Vos studeerden geschiedenis aan de Katholieke Universiteit Leuven in de jaren 1965-1969. Ze maakten dus de studentenrevolte mee die toen over België trok zoals over de westerse wereld. Bij het emeritaat van Louis in 2011 dook nog een compromitterende foto op: de hooggeleerde heer was in november 1968 opgestapt aan het hoofd van een protesterende betoging, eigenhandig de spandoek dragend: **STUDENTEN WILLEN VOLKSUNIVERSITEIT OVERHEID IN DIENST VAN DE GEVESTIGDE ORDE.**¹

De revolte voor 'Leuven Vlaams!' wekte bij een aantal studenten geschiedenis de belangstelling om voor hun licentiaatsverhandeling een onderwerp uit de Vlaamse beweging te kiezen, iets wat tevoren aan de universiteiten nog niet gebruikelijk was. De revolte versnelde ook de splitsing van de tweetalige universiteit, en daardoor werd in 1967 mijn leeropdracht, *Geschiedenis van de Nieuwste Tijd*, uitgebreid van de kandidaturen naar de licentie, met dus ook de leiding van seminaries en verhandelingen. Meteen meldden er zich onder mijn thésisten een aantal om de Vlaamse beweging te bestuderen. Doordat zij zich twee jaar lang intensief moesten inzetten rond dat gemeenschappelijk thema, ontstond er een groepsvorming waardoor de leden zich 'de Wilsisten' gingen noemen, naar Louis mij later vertelde.

Lieve koos uit de onderwerpen die ik aanbood: 'Vlaamse studentenbeweging en taaltoestanden in het katholiek middelbaar onderwijs in het aartsbisdom Mechelen in de 19de eeuw'. – Die zogenaamde studentenbeweging telde vooral scholieren, maar met studenten in een leidende rol. - Louis stelde voor dat hij ook die katholieke Vlaamse studentenbeweging zou behandelen, maar dan voor de periode tussen de twee Wereldoorlogen. In de KSA, de Katholieke Studentenactie die er een uitloper of opvolger van was, speelde de student Vos een leidende rol op provinciaal en later op nationaal vlak, en daardoor kon hij voorgangers uit het interbellum en plaatselijke verslagboeken op het spoor komen.

Na hun afstuderen, en hun huwelijk in april 1970, gaf het echtpaar Vos-Gevers de geschiedschrijving niet op, terwijl ze leraars waren in het middelbaar onderwijs. Het betekende een stimulans dat Louis in 1971 door professor Harry van den Eerenbeemt naar de Katholieke Hogeschool Tilburg werd gehaald als wetenschappelijk medewerker. Daar kreeg hij de mogelijkheid om ook aan eigen onderzoek te doen, en Lieve gaf zelfs haar baan op, zodat ze samen een deel van de week in Belgische bibliotheken en archieven doorbrachten, voortwerkend op het braakliggend terrein dat ze met hun licentiaatsverhandeling betreden hadden.

In 1973 werd Louis naar Leuven teruggeroepen als assistent aan de Afdeling Geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw. Lieve kreeg twee jaar later een onderzoeksopdracht van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis en werd daarna assistent aan dezelfde afdeling als Louis. Beiden waren druk aan het publiceren, niet alleen artikels maar ook boeken. In 1976 gezamenlijk, onder de titel *Dat volk moet herleven*, een ontleding van *Het studententijdschrift De Vlaamsche Vlagge 1875-1933*.² Daaraan had Lieve een baanbrekend artikel van 90 bladzijden laten voorafgaan, over het Nederlands als vak en als voertaal in het katholiek middelbaar onderwijs.³

¹ I. Goddeeris (red.), *Revoluties onder historici. Gesprekken over internationalisering, democratisering en andere veranderingen in de academische wereld*, Tielt, Lannoo, 2011, pp.16-17.

² Leuven, Davidsfonds.

³ Lieve Vos-Gevers, *In het spoor van de vernederlandsing. Het Nederlands als vak en voertaal in het katholiek middelbaar onderwijs van het aartsbisdom Mechelen en het bisdom Brugge – 1864-1893, in: De groote storinge 1875. Historische bijdrage tot de geschiedenis van de Vlaamse studentenbeweging*, Roeselare, 1975, pp.181-270.

In 1977 publiceerde Louis *Nationalisme en rechtse stroming bij de Vlaamse studenten te Leuven in het Interbellum*.⁴ – Die rechtse stroming zou voortaan één van de vaste punten van zijn onderzoek blijven. In 1982 verscheen zijn *magnum opus*, de doctoraatsverhandeling *Bloei en ondergang van het AKVS. Geschiedenis van de Katholieke Vlaamse Studentenbeweging 1914-1935*.⁵ Hij beschreef de ontwikkeling van de meerderheid van de flamingantische Leuvense studenten naar nationalisme, met daarin een groeiend anti-Belgisch rechts-radicalisme, en het optreden van de bisschoppen die aanvankelijk de gematigde minderheid steunden en weldra autoritair een heroriëntering in kerkelijke zin zouden opleggen in de Katholieke Actie. Vanuit zijn ervaring als jeugtleider en studentenleider had Vos de hele problematiek van binnen uit kunnen aanvoelen, geruggesteund door een brede kennis van de pedagogische en de sociologische literatuur.

Lieve beschreef in de *Kroniek van Albrecht Rodenbach (1856-1880)*⁶, honderd jaar na diens dood, het verhaal van zijn optreden als pionier en bezieler van de studentenbeweging, tijdens zijn vier laatste levensjaren, die aan de Leuvense universiteit. Nog in 1980 verscheen haar lijvige bronnenverzameling *Kerk, Onderwijs en Vlaamse Beweging. Documenten uit kerkelijke archieven over taalregime en Vlaamsgezindheid in het katholiek middelbaar onderwijs 1830-1900*.⁷ Die bronnenpublicatie zal voor onbeperkte tijd onmisbaar blijven, en ze kreeg nog in 2008 een vervolg over de jaren 1900-1906: *Jezuïeten, bisschoppen en flaminganten. Documenten uit kerkelijke archieven over de controverse rond het taalregime in het katholiek middelbaar onderwijs 1900-1906*.⁸ In 1987 gaf Lieve haar doctoraatsverhandeling uit: *Bewogen Jeugd. Ontstaan en ontwikkeling van de katholieke Vlaamse studentenbeweging (1830-1894)*.⁹ Ontstaan onder de stimulerende invloed van leraars of directies, en ondanks conflicten met sommige andere overheden evoluerend naar een correctie maar vooral een aanvulling op het collegesysteem, waardoor de scholieren dan een derde leefruimte vonden naast het internaat en het gezin.

Louis Vos beklom geleidelijk de trappen naar en van het professoraat in zijn vertrouwde Departement Geschiedenis van de Faculteit Letteren. Hij kreeg onder meer de opdracht om de Geschiedenis van Polen te doceren, wat ons niet alleen het enige Nederlandstalige boek over dat onderwerp heeft opgeleverd, maar wat ook bijdroeg tot de verbreding van zijn nationalisme-onderzoek naar het Europese vlak.

Lieve Gevers werd in 1985 benoemd in de Faculteit Godgeleerdheid, tot docent aan de Afdeling Geschiedenis van Kerk en Theologie. Logischerwijze oriënteerde ze haar activiteit sterker dan voorheen in die richting: haar onafgebroken stroom publicaties betrof nu vooral de kerkelijke ontwikkelingen in België en Vlaanderen tijdens de 20ste eeuw, bijzonder tijdens de tweede helft daarvan. De Vlaamse beweging liet ze toch niet los, onder meer door haar heel actief lidmaatschap van de redactie der *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*.¹⁰

Beide professoren bekleedden een aantal bestuursfuncties binnen hun universiteit en in de bredere historisch-wetenschappelijke wereld. Ze schakelden zich in de almaar verdergaande internationalisering van het universitaire bedrijf in, met Engelstalige colleges en publicaties, deelname aan internationale zowel als nationale onderzoeksprojecten en tijdschriftredacties. In 1990-1991 verbleven ze als respectievelijk *visiting professor* en *visiting fellow* aan de *University of Pennsylvania* in Philadelphia. Bijzonder met de Nederlandse historische wereld, waarmee ze al in Tilburg contact hadden genomen, knoopten ze vele banden aan. Louis Vos doceerde in 2000-2001 aan de Radbouduniversiteit in Nijmegen als houder van de 'Keizer Karel Wisselleerstoel voor Europese Cultuur'. Lieve Gevers verbleef in 2004-2005 in het Netherlands Institute for Advanced Studies (NIAS)

⁴ *Dossiers geschiedenis nr. 2*, Acco, Leuven.

⁵ Twee delen, Davidsfonds, Leuven.

⁶ *Samengesteld door Dr. Michiel De Bruyne & Dr. Lieve Gevers met een nawoord van Prof. Dr. Max Wildiers*, Orion, Brugge, 1980. "Michiel De Bruyne behandelt in dit werk de vormingsjaren te Roeselare tot september 1876 (pp. 7-96). Lieve Gevers beschrijft de universitaire periode van oktober 1876 tot zijn dood" (pp.97-282).

⁷ Bijdragen van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, 89, Nauwelaerts, Leuven-Parijs, 1980

⁸ Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, C 14, Brussel, 2008.

⁹ Davidsfonds, Leuven, 1987.

¹⁰ Drie delen, Lannoo, Tielt, 1998.

in Wassenaar, als onderdeel van een jarenlang onderzoek, onder de auspiciën van de *European Science Foundation*, naar de houding van de christelijke kerken en de moslimgemeenschappen in bezet Europa tussen 1939 en 1950; zij zou samen met haar Leidse collega Jan Bank de resultaten daarvan uitgeven.¹¹

Hun hart bleef toch in Vlaanderen hangen, want rond hun overstap naar het emeritaat heeft elk van hen nog eens de laatste stand van zijn bevindingen samengebracht in een fors boek over, respectievelijk, *Idealisme en engagement. De roeping van de katholieke studerende jeugd in Vlaanderen (1920-1990)*¹², en *Kerk in de kering. De katholieke gemeenschap in Vlaanderen 1940-1980*.¹³

Geen twijfel dus over hun vruchtbare werkzaamheid. Maar welk nut heeft al dat historisch onderzoek, behalve dat het lectuur oplevert voor liefhebbers?

Op die vraag antwoordde de befaamde Utrechtse historicus professor Pieter Geyl met de waarschuwing: “Als ik rond mij zie, is het eerste wat ik opmerk dat het denken van de wereld vol zit van verminkte of vervalste geschiedenis, van historische mythen die, omdat ze zo weinig verband houden met de verleden werkelijkheid, daarom niet minder krachtig op de nationale en internationale politiek van het heden inwerken.”¹⁴ En hij riep de historici op: “Wij moeten onze functie vervullen, en dat is: naar het beste van ons kunnen de mythen ontmaskeren”.¹⁵

Inderdaad is elke politieke, sociale of andere stroming mythe-scheppend. Ze creëert haar eigen geïdealiseerd beeld, samen met de karikatuur van de tegenstander: dat zijn haar twee krachtigste propagandamiddelen. In de mate waarin een gedachte zegeviert, worden samen met haar de mythen die ze heeft voortgebracht en gebruikt, algemeen aanvaard. Ons geschiedenisbeeld steekt dus vol mythische idealisering en karikaturen, die in de loop van decennia en generaties alsmaar heiliger worden aan de ene kant, en demonischer aan de andere. Wie zich daartegen verzet komt over als een vijand van de beweging. Maar die beweging dreigt met haar hoofd tegen de muur te lopen, als ze gaat geloven aan haar eigen, steeds maar vergroevende propagandavoorstellingen.

Gevers en Vos ondervonden, toen zij door hun onderzoek tot nieuwe bevindingen kwamen die niet pasten in de traditionele beeldvorming, dat hun betoog gewoon werd genegeerd of zelfs heftig bestreden. Aan de *Kroniek van Albrecht Rodenbach*, waarin Gevers in bijna tweehonderd bladzijden het leven en streven van de studentenleider had beschreven, voegde de uitgever een *Nawoord toe over Het tweede leven van Albrecht Rodenbach*, geschreven door de prestigieuze geleerde professor Max Wildiers. Dat tweede leven was het anti-Belgische beeld dat van Rodenbach werd opgehangen na de Eerste Wereldoorlog - dus veertig en meer jaren na zijn dood – en dat Wildiers dan “zijn geestelijke nalatenschap” noemde.¹⁶ Daar sta je dan als jonge historica, en Lieve Gevers kon alleen maar in een volgende publicatie tegen het Nawoord van haar eigen boek opkomen.¹⁷

Louis Vos kwam er minder goed vanaf. In 1975 toonde hij aan dat de Groot-Nederlander Pieter Geyl in de jaren 1920 door zijn intensieve bemoeienis met het Vlaams-nationalisme de vernietiging van België en de aanhechting van Vlaanderen bij Nederland nastreefde, wat die na de Tweede

¹¹ *Religion under Siege. I, The Roman Catholic Church in Occupied Europe (1939-1950); II, Protestant, Orthodox and Muslim Communities in Occupied Europe (1939-1950)*, Edited by Lieve Gevers and Jan Bank, Peeters, Leuven-Paris-Dudley, MA, 2007.

¹² Door Louis Vos, Acco, Leuven/Den Haag, 2011.

¹³ Door Lieve Gevers, Pelckmans, Kalmthout, 2014.

¹⁴ P. Geyl, *Gebruik en Misbruik der Geschiedenis. (Historische Studies uitgegeven vanwege het Instituut voor Geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht, VII)*, Wolters, Groningen, Djakarta, 1956, p. 64.

¹⁵ O.c., p. 76.

¹⁶ *Kroniek van Albrecht Rodenbach, o.c.*, pp. 283-286: *Nawoord. Het tweede leven van Albrecht Rodenbach. De Rodenbach der studentenbonden.*

¹⁷ “Rodenbach was dus niet anti-Belgisch... Zijn houding vormde het tegendeel van die der nationalistische anti-Belgicisten na de Eerste Wereldoorlog”; in: L. Gevers, *Rodenbach en België. Een niet-gepubliceerde tekst van Albrecht Rodenbach*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1983, pp. 129-138.

Wereldoorlog natuurlijk ontkende.¹⁸ Dr. Arie Willemsen, een oud-student van Geyl en een uitgever van Geyls briefwisseling waar Vos zich op steunde¹⁹, noemde diens artikel “een karikatuur... Het stuk is opgebouwd uit voor het merendeel uit hun verband gerukte citaten. Er wordt hier en daar ‘hineininterpretiert’, dat het een lieve lust is. Het artikel getuigt evenmin van een diepgaand inzicht in de geschiedenis van de Vlaamse beweging in de jaren twintig.” Enzovoort. Aan de waarheid van Geyls naoorlogse verklaringen mocht blijkbaar niet getornd worden.²⁰ Zeven jaar later trokken Willemsen en Piet van Hees op dezelfde manier, en onder de titel *Leuvens recidivisme*, opnieuw van leer tegen Vos maar nu vooral tegen mij²¹ nadat ik, op basis van de verdere publicatie van Geyls’ briefwisseling,²² de stellingname van Vos had bevestigd en nog versterkt.²³

In 2001 kwam er een aanval van een andere kant, naar aanleiding van de publicatie door de Leuvense professoren Kas Deprez en Louis Vos van twee bundels, een Engels- en een Nederlandstalige, geschreven door een dertigtal auteurs, over de ontwikkeling van nationale gevoelens en bewegingen in België vanaf 1780.²⁴ Nog een derde bundel werd bij de beschuldiging betrokken, bundel die Vos vroeger samen met de *Reader in Dutch at University College London* Theo Hermans en met mij had uitgegeven.²⁵ De mediëvist Professor Jean Baerten klaagde aan²⁶ dat wij beiden en in het algemeen “de Wilsisten” van de Katholieke Universiteit Leuven, van de Vlaamse beweging een katholiek beeld ophingen en dat we “het oude klerikale verzet tegen het Vlaams-nationalisme” voortzetten. “De Leuvense auteurs stellen de Vlaamse beweging voor als een ondemocratische en intolerante stroming.” Dat concludeerde Baerten vooral uit de publicaties waarin Vos wees op de continuïteit, vanaf de jaren 1920 tot de 21ste eeuw, van de band tussen anti-Belgicisme en rechts-radicalisme.²⁷

Klopt die stelling van Vos? En zo ja, hoe is die band te verklaren? De Vlaams-nationalistische historicus Hendrik Elias schreef dat bij het einde van de Eerste Wereldoorlog “het activisme uitgespuwd werd door de overgrote meerderheid van de bevolking”.²⁸ Daardoor gingen zijn

¹⁸ L. Vos, *De eierdans van P. Geyl. Zijn Groot-Nederlandse politiek in de jaren twintig*, in *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis van de Nederlanden*, (BMGN), 1976, pp. 444-473.

¹⁹ *Geyl en Vlaanderen. Uit het archief van prof. dr P. Geyl. Brieven en notities, uitgegeven door drs P. van Hees en dr A.W. Willemsen*, delen I en II, De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen-Utrecht, 1973-1974.

²⁰ A.W. Willemsen, *Geyl als grootnederlander in de jaren twintig*, in *BMGN*, 1975, pp. 458-473. In de *BMGN* 1976, pp. 80-81, verscheen *Geyl en Vlaanderen, een discussie. Weerwoord van Louis Vos*. Willemsen werd bijgetreden door Ludo Simons: *Pieter Geyl en het Vlaams-Nationalisme 1920-1940*, in *Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, XXX, 1976, pp.189-210.

²¹ P. van Hees en A.W. Willemsen, *Leuvens recidivisme. Het gebruik door prof. dr. L. Wils van de briefwisseling Geyl*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1983, pp. 44-58.

²² Deel III van *Geyl en Vlaanderen*, o.c. Bovendien *Briefwisseling Gerretson-Geyl. Verzorgd en toegelicht door drs. P. van Hees en dr. G. Puchinger*, vijf delen, Bosch en Keuning, Baarn, 1979-1981.

²³ L. Wils, *Gerretson, Geyl en Vos. Spanningen tussen de Grootnederlandse beweging en de Vlaams-Nationalistische*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1982, pp. 95-120. Bevestigd in *Nog eens Gerretson, Geyl en Vos*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1983, pp. 59-63. En opnieuw bevestigd en versterkt in *De autobiografie van Pieter Geyl. Zelfbevestiging en openhartigheid*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 2010, pp. 7-32.

²⁴ *Nationalism in Belgium. Shifting Identities, 1780-1995*, Edited by Kas Deprez and Louis Vos, Macmillan, Houndsmills and London, 1998. – Kas Deprez/Louis Vos [red.], *Nationalisme in België. Identiteiten in beweging 1780-2000*, Houtekiet, Antwerpen-Baarn, 1999.

²⁵ T. Hermans, L. Vos, L. Wils (eds), *The Flemish Movement. A Documentary History 1780-1990*, The Athlone Press, London, 1992.

²⁶ J. Baerten, *Kritische beschouwingen bij recente publicaties over de Vlaamse Beweging en het nationalisme in België*, in *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 2001, pp. 1255-1274. Beantwoord door L. Vos, *Vooringenomenheid?*, pp.1275-1282, en door L. Wils, *De stand van het onderzoek naar de Vlaamse beweging*, pp.1283-1299, maar bevestigd door J. Baerten in *Antwoord aan Lode Wils en Louis Vos*, pp.1301-1308.

²⁷ Bijzonder in L. Vos, *De rechts-radicaliteit in het Vlaams-nationalisme*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1993, pp. 129-149.

²⁸ J.J. Elias, *Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging 1914/1939*, 2, De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen, 1969, p. 178.

aanhangers in hun mythevorming – dus hun verminking en vervalsing van de geschiedenis, om de termen van Geyl te gebruiken - het beeld scheppen van idealistische Vlamingen die werden vervolgd door het Belgische monster. Vermits dat monster gesteund werd door de overgrote meerderheid van de bevolking, kon het slechts vernietigd worden met afschaffing van de democratie, en dank zij de verhoopde overwinning van een rechts revanchistisch Duitsland in een volgende oorlog. In 1940 leek dat te lukken, maar vier jaar later was de ramp nog veel groter. Dus werd de mythevorming des te meer voortgezet, en werd na het activisme ook de fascistische collaboratie verheven tot Vlaams martelaarschap. Dat gaat in 2016 nog voort, zoals zopas in het massaal verspreide jongste nummer van *IJzerwake*, het orgaan van de gelijknamige vereniging.²⁹

Mythen planten zich voort, ja groeien over de generaties heen, en daarom blijft wetenschappelijke geschiedschrijving, dus de-mythologiserende geschiedschrijving, onmisbaar. Gelukkig is er sinds 1984 het ADNV, het Archief-, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor het Vlaams-nationalisme, dat ook *Wetenschappelijke Tijdingen* uitgeeft, het tijdschrift dat vanaf 1981 gewijd is aan de geschiedenis van de Vlaamse beweging. Louis Vos is daar sinds 35 jaar redacteur van, en Lieve Gevers is na haar emeritaat ook toegetreten tot de redactie. Dat getuigt van hun blijvende inzet, waarvoor hen de Orde van de Vlaamse Leeuw 2016 wordt toegekend.

---

²⁹ *IJzerwake*, April mei juni 2016, z.p., *Ballade van de IJzerbedevaart*.